

Innst. 283 S

(2013–2014)

Innstilling til Stortinget fra næringskomiteen

Prop. 107 S (2013–2014)

Innstilling fra næringskomiteen om samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Costa Rica og Panama av 24. juni 2013

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Innledning

Frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og de mellomamerikanske statene Costa Rica og Panama ble undertegnet under EFTAs ministermøte i Trondheim 24. juni 2013.

Hovedmålsettingen med frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Costa Rica og Panama er å stimulere til økt samhandel og økonomisk samarbeid mellom partene. Et bærende prinsipp i EFTA-statenes tredjelandspolitikk er parallellitet med EU. Costa Rica og Panama har inngått en frihandelsavtale med EU, og hovedformålet med frihandelsavtalen er å sikre norsk eksport like gode vilkår som eksport fra EU.

Frihandelsavtalen omfatter handel med industrivarer, herunder fisk og andre marine produkter, handel med landbruksvarer, handel med tjenester, investeringer, offentlige anskaffelser, konkurranse, handel og bærekraftig utvikling og immaterielle rettigheter. For første gang inkluderer kapitlet om handel og bærekraftig utvikling en bestemmelse om handel med skogsprodukter.

EFTA-statene har opptrådt som en samlet gruppe i forhandlingene på basis av felles forhandlingsposisjoner det er blitt enighet om etter forutgående interne EFTA-møter.

I og med at frihandelsavtalen anses som en sak av særlig viktighet, er Stortingets samtykke til ratifika-

sjon nødvendig i medhold av Grunnloven § 26, annet ledd.

Frihandelsavtalens hoveddel i engelsk originalversjon med oversettelse til norsk følger som trykt vedlegg til proposisjonen.

1.2 EFTAs frihandelsforhandlinger med Costa Rica og Panama

Forhandlingene mellom EFTA og Costa Rica og Panama ble påbegynt i februar 2012. I utgangspunktet ble forhandlingene startet med de tre mellomamerikanske landene Costa Rica, Honduras og Panama. Guatemala valgte å slutte seg til forhandlingene noe senere i prosessen. Forhandlingene med Costa Rica og Panama ble avsluttet i april 2013, etter at det i mars 2013 ble klart at det ikke var mulig å avslutte forhandlingene med Guatemala og Honduras. Frihandelsavtalen åpner for at de mellomamerikanske landene El Salvador, Guatemala, Honduras og Nicaragua kan slutte seg til frihandelsavtalen på et senere tidspunkt.

Nærings- og fiskeridepartementet har ledet den norske forhandlingsdelegasjonen og hatt ansvar for forhandlingene om markedsadgang innen varekapitlet, tjenestekapitlet og investeringskapitlet. Nærings- og fiskeridepartementet ledet også forhandlingene om handel og bærekraftig utvikling. Forhandlingsdelegasjonen har hatt medlemmer fra andre departementer og direktorater som har bidratt i arbeidet. Resultatet er i overensstemmelse med føringer gitt av mandatet fra regjeringen og instruksene som er gitt til de enkelte forhandlingsrundene.

EFTAs faste råd i Genève og EFTA-ministrene har vært holdt løpende orientert om utviklingen i forhandlingene. På norsk side har hovedspørsmålene under forhandlingene vært avklart løpende mellom departementene og under forberedelsesmøter til hver

enkelt forhandlingsrunde. Det har også vært redigjort for forhandlingene i møter med sivilsamfunnsorganisasjoner (såkalte «dialogmøter») og i EFTAs konsultative komité.

Det økonomiske samkvemmet med Norge er beskjedent. I 2013 eksporterte Norge varer til Costa Rica til en verdi av 55 mill. kroner, samtidig som Norge importerte varer fra landet for 340 mill. kroner. I 2012 hadde den samlede varehandelen mellom EFTA-statene og Costa Rica en verdi av 260 mill. dollar. Av dette utgjorde 92 mill. dollar eksport og 168 mill. dollar import. Eksporten fra EFTA-statene bestod hovedsakelig av farmasøytiske produkter, kunstgjødsel og maskiner og mekaniske apparater, mens de viktigste importproduktene fra Costa Rica til EFTA-statene var frukt og kaffe.

1.2.1 Menneskerettighetssituasjonen i Costa Rica

Historisk har Costa Rica vært en pådriver for internasjonale menneskerettigheter, og har i stor grad respektert og beskyttet rettighetene på hjemmebane. Viktige menneskerettighetsinstitusjoner som den interamerikanske menneskerettighetsdomstolen og det interamerikanske menneskerettighetsinstituttet er lokalisert i Costa Rica. Imidlertid har Costa Rica fremdeles nasjonale utfordringer. Landet har gjentatte ganger fått bemerkninger fra ILO fordi det ikke oppfyller sine internasjonale forpliktelser innen arbeidslovgivning. Costa Rica ble eksaminert under FNs menneskerettighetsråds 13. sesjon i 2010. Landet ble anbefalt å treffe tiltak for å bedre situasjonen knyttet til immigranter, menneskehandel, vold mot kvinner og barn, seksuell utnyttning og rettigheter knyttet til seksuelle minoriteter.

Costa Rica er nummer 48 av 176 land på Transparency Internationals indeks for 2012, hvilket indikerer et svært lavt korrupsjonsnivå sammenlignet med andre land i Latin-Amerika.

1.2.2 Nærmere om Costa Rica

Jordbruksprodukter har tradisjonelt vært ryggraden i Costa Ricas eksport, men i de senere år har elektroniske komponenter og programvare til dataindustrien, og farmasøytiske produkter, ekspandert. Om lag 6, 5 pst. av verdiskapningen i landet kommer fra landbruket, 25 pst. fra industri og 68 pst. fra servicenæringene. Økoturisme er en viktig sektor.

Costa Rica og Norge samarbeider om reduserte utslipp fra avskoging og skogforringelse (REDD+) gjennom multilaterale flergiverprogram både i FN og Verdensbanken. Kvegdrift har vært den fremste årsaken til avskoging. Costa Rica er blitt et foregangsland når det gjelder å benytte markedsmekanismer for å redusere avskoging. Costa Rica er også et fore-

gangsland innen bevaring av biologisk mangfold og forvaltning av naturressurser.

Landet har inngått en rekke frihandelsavtaler med omverdenen og har et av de høyeste nivåene av utenlandske direkte investeringer per innbygger i Latin-Amerika. USA er Costa Ricas største handelspartner og investor. Costa Rica er opptatt av å diversifisere sine eksportmarkeder, med økt geografisk fokus på Asia. Frihandelsavtaler er allerede inngått med Kina og Singapore, og det forhandles med Sør-Korea.

Costa Rica er et såkalt skatteparadis. Norge har derfor innen rammen av OECDs arbeid mot skadelig skattekonkurranse inngått avtale om utveksling av informasjon i skattesaker med landet. Slike avtaler har vært meget effektive for å avdekke skatteunndragelser.

1.2.3 Norges handel med Panama

Norges bilaterale forbindelser er tradisjonelt preget av Panamakanalen, som er svært viktig for norsk skipsfart. Flere norske virksomheter er etablert i landet.

Eksporten fra Norge beløp seg til 400 mill. kroner i 2013. Importen samme år beløp seg til 295 mill. kroner. Norsk næringsliv har den senere tid begynt å interessere seg for Panama i forbindelse med kanalutbyggingen, fornybar energi og vannkraftutbygging. I 2012 hadde den samlede varehandelen mellom EFTA-statene og Panama en verdi av 423 mill. dollar. Av dette utgjorde 354 mill. dollar eksport og 69 mill. dollar import. Eksporten fra EFTA-statene bestod hovedsakelig av farmasøytiske produkter, klokker og skipsutstyr, mens de viktigste importproduktene fra Panama til EFTA-statene var edelstener og metaller og bananer.

1.2.4 Menneskerettighetssituasjonen i Panama

Panama har flere menneskerettighetsutfordringer. Rettsvern, straffefrihet og fengselsvesen er områder som bekymrer, i tillegg til diskriminering og ekskludering av urfolksgrupper.

Urfolk er de mest sårbare, fattige og marginaliserte gruppene i landet, med manglende muligheter til utdanning, helsetilbud og arbeid. Syv ulike urfolksgrupper representerer til sammen 10–15 pst. av befolkningen. Andre utfordringer er organisert kriminalitet, narkotikasmugling og hvitvasking av penger. Rettsvernet er lavt og straffefriheten er høy.

Korrupsjon er et omfattende problem. Panama inntar 83.-plassen på International Transparency Index 2012, hvilket er bak Costa Rica, som anses for å være minst korrupt, men likevel godt foran andre land i regionen.

1.2.5 Den økonomiske og politiske utviklingen i Panama

Den økonomiske oppgangen har vært formidabel og bidratt til høy sysselsetting og oppgangstider. Den økonomiske veksten var i 2012 på over 10 pst. Store infrastrukturprosjekter, som nytt metrosystem og utvidelse av Panamakanalen, er igangsatt. Det er også nødvendige skattereformer. Utvinning av naturressurser og vannkraftprosjekter i sentrale urfolksområder har vært vanskelige politiske saker. Regjeringen har heller ikke maktet å bekjempe kriminalitet og korrupsjon.

Panama har langt på vei lyktes med å bli et regionalt knutepunkt for kommunikasjon og tjenester. Landet har tiltrukket seg betydelige internasjonale investeringer og satset på en rekke store prosjekter. Tjenestesektoren står for om lag 80 pst. av brutto nasjonalprodukt. Panamakanalen har en økonomisk nøkkelrolle. Fra 2002 har Panama alene stått ansvarlig for administrasjonen.

Jordbruket er landets største næring utenfor de urbane områder, men næringen står for en synkende andel av landets verdiskapning. Kopper, mahogniskog og vannkraft er viktigste naturressurser. Om lag 70 pst. av landets energibehov dekkes av vannkraft. Panama og Norge samarbeider om reduserte utslipp fra avskoging og skogforringelse (REDD+) gjennom multilaterale flergiverprogram både i FN og verdensbanken. De fremste årsakene til avskoging i Panama er hogst, infrastrukturutvikling og kvegdrift.

USA er fortsatt Panamas viktigste handelspartner, men markedene i Asia og Europa har blitt viktigere.

Panama er et såkalt skatteparadis. Norge har derfor innen rammen av OECDs arbeid mot skadelig skattekonkurranse inngått avtale om utveksling av informasjon i skattesaker med landet. Slike avtaler har vært meget effektive for å avdekke skatteunndragelser.

1.3 De viktigste forhandlingsresultatene

Avtalen med Costa Rica og Panama åpner markedene i Costa Rica og Panama for norske eksportører av varer og tjenester, og legger til rette for økt handel mellom landene. Hovedformål med denne avtalen, å sikre at norske eksportører ikke blir diskriminert sammenlignet med eksportører fra EU, er innfridd. Avtalen oppretter et forutsigbart rammeverk for norsk næringsliv som skal handle med eller etablere seg i disse markedene.

Det ble oppnådd et godt kapittel om handel og bærekraftig utvikling med Costa Rica og Panama, med en ny bestemmelse om bærekraftig forvaltning av skog. Avtalen inkluderer også kapitler med bestemmelser om immaterielle rettigheter, investerin-

ger, offentlige anskaffelser og konkurranse som sikrer norske eksportører gunstige konkurransevilkår.

I avtalens fortale stadfester partene blant annet sine forpliktelser til prinsipper om demokrati, rettsstaten, menneskerettigheter og fundamentale friheter i samsvar med FN-pakten og FNs menneskerettighetserklæring, arbeidstakerrettigheter, herunder prinsippene i relevante ILO-konvensjoner som partene er part i, næringslivets samfunnsansvar, bærekraftig utvikling og anti-korrupsjon.

Bestemmelsene om handel med industrivarer og fisk er nedfelt i avtalens kapittel 2.

EFTA-statene har forpliktet seg til å avvikle all importtoll på industrivarer og avgifter med tilsvarende virkning fra avtalens ikrafttredelse. Norske bedrifter vil på sin side få minst like gode vilkår i Costa Rica og Panama som konkurrenter fra EU. Eksempelvis anvender Costa Rica og Panama opp til 15 pst. toll på fisk, mens avtalen gir nulltoll for disse produktene. Dette medfører at norske fiskeeksportører får like konkurransevilkår som konkurrenter i regionen, eksempelvis Chile. Videre vil det bli nulltoll på alle industrivarer når avtalen er fullt implementert.

Bestemmelsene om handel med landbruksvarer er inntatt i frihandelsavtalens kapittel 3.

Handelen med landbruksvarer er ikke regulert gjennom EFTA-samarbeidet. Det er derfor fremforhandlet egne lister om tollreduksjoner mellom de respektive EFTA-statene og henholdsvis Costa Rica og Panama. Tollreduksjonene som skal gjelde mellom Costa Rica og Norge er inntatt i vedlegg X, og tollreduksjonene som skal gjelde mellom Panama og Norge er inntatt i vedlegg XIII i proposisjonen.

Norge har skilt mellom såkalte bearbejdede landbruksprodukter og ubearbejdede landbruksprodukter i sine forpliktelser. Norge gir Costa Rica og Panama de samme tollreduksjoner Norge har gitt EU for bearbejdede landbruksprodukter. For ubearbejdede landbruksvarer har Costa Rica og Panama tollfrihet inn til Norge for alle sine viktigste varer i handelen med Norge. Dette er i hovedsak tropiske frukter, grønnsaker og kaffe.

Frihandelsavtalens bestemmelser om opprinnelsesregler er nedfelt i avtalens artikkel 2.2 og frihandelsavtalens vedlegg I.

Frihandelsavtalens bestemmelser om handelsfasiliteter er nedfelt i avtalens artikkel 2.11 og frihandelsavtalens vedlegg VII.

Reglene om handel med tjenester er nedfelt i avtalens kapittel 4. Både avtalestruktur og bestemmelser om handel med tjenester er basert på WTOs avtale om handel med tjenester (GATS). Som i GATS er forpliktelsene om markedsadgang ført inn i egne lister over spesifikke forpliktelser. Listene følger som vedlegg XV til avtalen.

Investeringskapitlet – kapittel 5 – fokuserer på markedsadgang og er basert på leveringsmåte 3 i GATS. Kapitlet gjelder bare for investeringer som ikke er dekket av frihandelsavtalens kapittel 4 om handel med tjenester. EFTA-statene og henholdsvis Costa Rica og Panama garanterer hverandre nasjonal behandling for investeringer, med de forbehold som er tatt inn i reservasjonslistene. Costa Rica har tatt reservasjoner knyttet til kjøp av fast eiendom i kystnære landområder, energiproduksjon, rettigheter til minoritetsgrupper samt utnyttelse av naturressurser. Også Panama har tatt reservasjoner knyttet til kjøp av fast eiendom i kystnære landområder, energi, rettigheter til minoritetsgrupper samt utnyttelse av naturressurser, i tillegg til rettigheter til Panamakanalen. Norge har enkelte bestemmelser knyttet til nasjonalitetskrav ved oppkjøp av fiskefartøyer mv., og dette er ivare tatt i den norske reservasjonslisten. Det er videre gjort unntak for norske lover og tiltak som har til formål å beskytte og fremme språklig og kulturelt mangfold og politikk knyttet til kulturområdet og det audiovisuelle området for å ivareta handlefriheten på kultur- og medieområdet. Videre er olje- og energi-sektorene unntatt.

Bestemmelsene om beskyttelse av immaterielle rettigheter er inntatt i frihandelsavtalens kapittel 6. Handelsavtalen gir gjennomgående høye standarder for vern av immaterielle rettigheter, og gir norske rettighetshavere godt vern både i forhold til patenter, varemerker, design og opphavsrettigheter. Avtalen inkluderer bestemmelser om forholdet til konvensjonen om biologisk mangfold (CBD) og urfolks og lokalsamfunns tradisjonelle kunnskap. Avtalen inneholder derfor flere bestemmelser om håndheving av immaterielle rettigheter, blant annet om grensekontroll for å holde tilbake varer der import vil gjøre inngrep i opphavsrettigheter eller varemerkerettigheter.

Frihandelsavtalen innebærer at EFTA-statene gir Costa Rica og Panama de vilkårene som EFTA-statene har i WTOs plurilaterale avtale om offentlige anskaffelser, mens Costa Rica og Panama gir et parallelt forpliktelsesnivå til EFTA-statene, både med hensyn til hvilke institusjoner som er omfattet, terskelverdier og unntak. Det vurderes som svært positivt at Panama inkluderer anskaffelser til Panamakanalen.

Frihandelsavtalens bestemmelser om konkurranse er nedfelt i avtalens artikkel 8.1.

Avtalens kapittel 9 omtaler handel og bærekraftig utvikling. Kapitlet bidrar til en bevisstgjøring og aksept av at handel skal foregå på en måte som bidrar til bærekraftig utvikling. Kapitlet inneholder også en bestemmelse som går utover EFTAs modelltekst, som omhandler samarbeid i internasjonale fora om bærekraftig forvaltning av skog. Denne artikkelen er for første gang inkludert i en av EFTAs handelsavta-

ler. Begrunnelsen for å inkludere denne artikkelen er at avskoging og ulovlig hogst har vært et problem i disse landene. EU hadde derfor inkludert en slik bestemmelse i sin avtale med disse landene.

1.4 Gjennomføring i norsk rett

I Prop. 1 LS (2013–2014) Skatter, avgifter og toll 2014 gis Finansdepartementet fullmakt til å iverksette tollreduksjoner og andre tollmessige forhold som følger av frihandelsavtaler fremforhandlet med en annen stat for budsjettperioden 2014. Avtalen med Costa Rica og Panama vil bli gjennomført ved endring av tolltariffen. De nødvendige endringer vil også bli gjennomført i Finansdepartementets forskrift av 13. desember 2004 nr. 1702 om preferensielle opprinnelsesregler.

1.5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Det ventes at det årlige provenytapet som følge av tollkonsesjonene i frihandelsavtalen med Costa Rica og Panama er marginalt. En frihandelsavtale medfører heller ikke andre budsjettmessige konsekvenser for Norge av betydning.

En frihandelsavtale med Costa Rica og Panama vil få positive konsekvenser for norske eksportører idet den sørger for forbedret og mer forutsigbar markedsadgang for deres varer og tjenester. Det er ikke gitt vesentlige tollreduksjoner for sensitive norske jordbruksprodukter. Norske forbrukere vil kunne tjene på økt import fra Costa Rica og Panama gjennom lavere priser og bredere vare- og tjenestetvalg.

1.6 Konklusjon og tilråding

Frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og de mellomamerikanske statene Costa Rica og Panama vil bidra til økt handel og verdiskaping.

Frihandelsavtalen er forelagt samtlige departementer som alle anbefaler at ratifikasjon finner sted. Nærings- og fiskeridepartementet tilrår at frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Costa Rica og Panama ratifiseres. Utenriksdepartementet slutter seg til dette.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Else-May Botten, Ingrid Heggø, Odd Omland og Knut Storberget, fra Høyre, Frank Bakke-Jensen, Ingunn Foss, Gunnar Gundersen og Ove Trellevik, fra Fremskrittspartiet, Morten Ørsal Johansen, Øyvind Korsberg og Jørund Rytman, fra Kristelig Folkeparti, Line Henriette Hjemdal,

fra Senterpartiet, lederen Geir Pollestad, og fra Venstre, Pål Farstad, viser til at frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Costa Rica og Panama ble undertegnet 24. juni 2013. Komiteen har merket seg at frihandelsavtalen åpner for at El Salvador, Guatemala, Honduras og Nicaragua kan slutte seg til frihandelsavtalen på et senere tidspunkt. Komiteen forutsetter at en eventuell utvidelse der nye land slutter seg til avtalen, legges frem for Stortinget. Komiteen har ingen øvrige merknader til saken.

3. Uttalelse fra utenriks- og forsvarskomiteen

Komiteens utkast til innstilling ble 5. juni 2014 oversendt utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse. Utenriks- og forsvarskomiteen uttaler følgende i brev av 11. juni 2014:

«Utenriks- og forsvarskomiteen viser til næringskomiteens utkast til innstilling datert 5. juni vedrørende Prop. 107 S (2013–2014) Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Costa Rica og Panama av 24. juni 2013.

Utenriks- og forsvarskomiteen slutter seg til næringskomiteens utkast til innstilling til Prop. 107 S (2013–2014) og har ingen ytterligere merknader.»

4. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og råar Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Stortinget samtykker i ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Costa Rica og Panama av 24. juni 2013.

Oslo, i næringskomiteen, den 12. juni 2014

Geir Pollestad
leder og ordfører

